

Tampereen yliopisto

Anna Nieminen

Estää, ilmiantaa, heruttaa vai petkuttaa?

Nuorten toimijuus verkon seksuaalisessa häirinnässä

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta
Kasvatustieteiden pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2019

Tiivistelmä

Anna Nieminen: Estää, ilmiantaa, heruttaa vai petkuttaa? Nuorten toimijuus verkon seksuaalisessa häirinnässä
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Kasvatustieteiden tutkinto-ohjelma
Huhtikuu 2019

Tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella seksuaalista häirintää verkossa ja siihen kytkeytyvää toimijuutta nuorten näkökulmasta. Tutkimuksessa internet nähdään yhtenä nuorten kasvuympäristönä muiden informaalien ympäristöjen, kuten kodin, kaveripiirin ja harrastusten rinnalla. Tutkimuksessa yhdistyvät toimijuuden ja tarkemmin toimijuuden modaliteettimallin näkökulma sekä nuorisolähtöisyys. Tutkimuksen aihepiiri sivuaa mediakasvatuksen ja seksuaalikasvatuksen kenttiä.

Tutkimusaineisto (n=53) kerättiin eläytymismenetelmää käyttäen kahdeksaluokkalaisilta nuorilta. Tutkimukseen osallistuneet nuoret ohjattiin kirjoittamaan jatkoa kehyskertomukselle, jossa kuvattu häirintätilanne päättyi joko hyvin tai epämiellyttävästi. Nuorten kirjoittamista tarinoista tarkasteltiin, miten nuoret ylipäänsä kuvaavat seksuaalista häirintää verkossa ja miten toimijuus tarinoissa rakentuu.

Tutkimuksen perusteella nuoret kirjoittivat verkossa tapahtuvasta seksuaalisesta häirinnästä pitkälti samalla tavalla, kuin aiheeseen liittyvissä tutkimuksissa on aiemmin tullut esiin. Aineistossa näkyivät seksuaalisen häirinnän erilaiset muodot, kuten houkuttelu eli grooming sekä seksuaalisilla kuvilla kiristäminen. Nuoret toivat häirintätilanteisiin liittyvää toimijuutta esiin moniulotteisesti. Toimijuuden kuvauksissa korostuivat monipuoliset turvataidot eli häirinnältä suojautumiseen käytetyt teknologiset, sosiaaliset, jäämäkkyteen perustuvat ja luovat strategiat. Toimijuus ja uhrius kietoutuivat yhteen nuorten tarinoissa verkon seksuaalisesta häirinnästä. Häirintätilanteessa kuvattiin paitsi neuvokasta suojautumiskeinojen käyttöä, myös hämmennyksen, pelon ja häpeän tunteita.

Tässä tutkimuksessa nuoret vaikuttivat tunnistavan seksuaalisen häirinnän uhan verkossa hyvin. Tulosten valossa pohdittavaksi jää, miten parhaiten ennaltaehkäistä seksuaalista häirintää verkossa. Aiempien tutkimusten perusteella näyttää siltä, ettei keskittyminen pelkästään turvataitojen vahvistamiseen riitä. Tarvitaan kokonaisvaltaista seksuaalikasvatusta, joka ottaa huomioon verkon yhtenä nuorten kasvuympäristönä.

Asiasanat: eläytymismenetelmä, seksuaalinen häirintä, nuoret, toimijuus, sosiaalinen media

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällysluettelo

Johdanto	1
Tutkimusaineisto ja -menetelmät	4
Tulokset	6
Pohdinta ja johtopäätökset	10
Lähteet	14

Tampereen yliopiston kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunnassa *pro gradu* -tutkielmaksi voidaan hyväksyä myös artikkelikäsitelmäkirjoitus, joka on hyväksytty arvioitavaksi tai julkaistu kotimaisessa tai ulkomaisessa tieteellisessä, vähintään TSV:n julkaisufoorumin tason 1 vertaisarvioidussa julkaisussa. Artikkelissa voi olla useampi kirjoittaja, jolloin opiskelija on ensimmäisenä kirjoittajana. (Dekaanin päätös 464/26.9.2017)

Tämä tutkimusartikkeli on osa Jari Eskolan fasilitoiman lukuvuoden 2018-2019 toimineen EskolaMEBS3.0-seminaariryhmän toimintaa. Artikkelin ensimmäinen kirjoittaja on vastannut tutkimusprojektista sen kaikilta osiltaan. Fasilitaattori on ollut mukana tutkimusprosessin jokaisessa vaiheessa: tutkimusaiheen konstruoinnissa, aineiston keruun suunnittelussa, aineiston analyysissä ja tutkimusartikkelin kirjoittamisessa. Muut kirjoittajat ovat osallistuneet tutkimuksen eri vaiheisiin tarjoten erityisesti tutkimusaiheen asiantuntemuksen hankkeelle. Kaikki kirjoittajat ovat osallistuneet kirjoitusprosessiin ja hyväksyneet artikkelin lopullisen version. Seminaariryhmän tuki ja asiantuntemus on ollut merkittävä kaikissa projektin vaiheissa.

"Artikkelin kirjoittajana oleminen edellyttää, että kirjoittajiksi ilmoitetuilla on merkittävä vaikutus artikkelin syntyyn siten, että he ovat osallistuneet sekä (1) tutkimuksen suunnitteluun tai tulosten analyysiin ja tulkintaan että (2) artikkelin kirjoittamiseen tai sen tieteellisen sisällön muokkaamiseen ja ovat lisäksi (3) hyväksyneet artikkelin lopullisen, julkaistavaksi tarkoitetun version. Lisäksi voidaan artikkelin kiitososassa mainita henkilöt, jotka ovat edesauttaneet tutkimuksen toteuttamista. Tarkemmat Vancouver-ohjeet, katso www.icmje.org." (Liikunta & tiede 6/2016, numerointi MEBS-ryhmän; ks. myös Tutkimuseettisen neuvottelukunnan suositus 2018 *Tieteellisten julkaisujen tekijyydestä sopiminen*: <http://www.tenk.fi/fi/tenkin-ohjeistot>).

Tutkimusartikkelin dokumentaatiokäytännöt noudattavat Kasvatus-lehden ohjeita, mutta artikkelin rakenteellisena ohjeistuksena on toiminut Liikunta & tiede -lehden ja ryhmän omat ohjeet kirjoittajille.

Artikkeli on hyväksytty tieteelliseen vertaisarviointiin Anna Rytivaaran, Saaga Härkösen ja Jari Eskolan toimittamaan ja Tampere University Press:in kustantamaan *Kasvatustieteilijän ammatillista ja eettistä identiteettiä paikantamassa* -teokseen. Teos koostuu eläytymismenetelmää hyödyntävistä tutkimusartikkeleista. Niinpä yksittäisissä tutkimusartikkeleissa – kuten tässä – menetelmän perusteet oletetaan tunnetuiksi ja siksi niissä ei toisteta perinteistä eläytymismenetelmän kuvausta tyyliin (*esim. Eskola 1997; 1998; Eskola & Suoranta 1998; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009; Wallin & Helenius & Saaranen-Kauppinen & Eskola 2015; Eskola & Mäenpää & Wallin 2017; Eskola & Virtanen & Wallin 2018; Wallin & Koro-Ljungberg & Eskola 2018; Rytivaara & Wallin & Saarivirta & Imre & Nyysölä & Eskola 2019*).

Estää, ilmiantaa, heruttaa vai petkuttaa? Nuorten toimijuus verkon seksuaalisessa häirinnässä

Anna Nieminen

& Armi Kurkikangas & Hanna Vilkkä & Jari Eskola

Johdanto

Seksuaalinen häirintä ja ahdistelu ovat viime vuosina olleet esillä yhteiskunnallisessa keskustelussa. Erityisen pinnalle on noussut sosiaalinen media nuorten seksuaalisen häirinnän ympäristönä. Yleisesti on oletettu, että verkkoympäristön riskit ja vaarat ovat laajentuneen, kun nuorten arki on 2010-luvulla muuttunut yhä digitaalisemmaksi (esim. boyd 2014) – nuorista yli 95 prosenttia käyttää sosiaalisen median palveluita päivittäin omilla älypuhelimillaan (SoMe ja nuoret 2016). Tästä huolimatta tutkimukset viittaavat siihen suuntaan, etteivät internetissä tapahtuva seksuaalinen häirintä ja hyväksikäyttö ole mitenkään tuore ilmiö (esim. Fagerlund, Peltola, Kääriäinen, Ellonen & Sariola 2014; Pelastakaa Lapset 2011a). Näyttää siltä, että nuorten maailmassa ilmiö on ollut läsnä yli kymmenen vuotta, mutta aikuisten maailmassa siihen havahduttiin vasta vilkastuneen uutisoinnin myötä.

Huolet seksuaalisesta häirinnästä verkossa ovat sikäli aiheellisia, että tuoreen kouluterveyskyselyn mukaan suurin osa kaikista tyttöjen kokemasta seksuaalisesta häirinnästä tapahtuu nimenomaan internetissä tai puhelimen välityksellä. Pojilla häirintäkokemuksia on verkossa ja verkon ulkopuolella suunnilleen yhtä paljon. (Ikonen & Halme 2018, 3.) Pelot eivät liity yksinomaan siihen, että nuori passiivisesti ajautuisi verkossa vaanivien houkuttelijoiden ansoihin. Myös aktiivista esille pyrkimistä, esimerkiksi vihjailevien valokuvien julkaisemista tai ikätovereiden keskinäistä sexting-viestittelyä on pidetty huolestuttavana. Viime vuosina uhkakuvat tuntemattomien aikuisten tekemästä houkuttelusta ja seksuaalisesta hyväksikäytöstä ovatkin yhä enenevässä määrin korvautuneet huolilla siitä, että nuoret seksualisoivat itseään verkossa (Berriman & Thomson 2014, 585). On väitetty, että sosiaalinen media nuorten ympäristönä normalisoi hyperseksuaalisuutta ja pornoistuneita diskursseja (Ringrose 2011, 101).

Seksuaalinen häirintä, ahdistelu ja hyväksikäyttö verkossa ovat varsin monimuotoinen ilmiö. Pelastakaa lapset ry:n (2018) selvityksen mukaan nuorista yli kolmannes on viimeisen vuoden aikana nähnyt pelkästään toisten lasten ja nuorten tekemää seksuaalista häirintää verkossa. Aikuisen nuoreen verkossa kohdistaman seksuaalisen hyväksikäytön esiintyvyydestä ei ole luotettavaa tietoa (Käypä Hoito -suositus 2013), mutta selvitysten mukaan sitäkin on kohdannut yhdestä viidesosasta kolmasosaan suomalaisnuoria (Pelastakaa Lapset 2011a; Pelastakaa Lapset 2011b). Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö myös internetissä on rikos, ja se voi pitää sisällään esimerkiksi sanallista kuvailua seksuaalisesta kanssakäymisestä. Rikollista on myös aikuisen tekemä grooming eli alle 16-vuotiaan lapsen tai nuoren houkuttelu tapaamiseen tavoitteena seksuaalinen kanssakäyminen. (Ojala 2012, 95-151.) Groomingiin voi liittyä joko pitkään kestävää jutustelua luottamuksen synnyttämiseksi ja keskustelun viemistä pikkuhiljaa seksuaalisiin teemoihin, tai aikuinen houkuttelija voi hyvinkin nopeasti siirtyä suoriin seksuaalisiin ehdotuksiin (Winters, Kaylor & Jeglic 2017; Kloess, Hamilton-Giachrisis & Beech 2017). Seksuaalisen hyväksikäytön ja häirinnän muotojen myös internetin kautta on havaittu olevan monin tavoin haitallisia nuoren psyykkiselle hyvinvoinnille ja kehitykselle (esim. Leonard 2010; Say, Babadağı, Karabekiroğlub, Yüce & Akbaş 2015).

Erilaisen verkossa tapahtuvan seksuaalisen häirinnän lisäksi puhutaan edellä mainitusta sexting-ilmiöstä. Vakiintunutta suomennosta ei ole, mutta sextingillä tarkoitetaan yleisesti nuorten toisilleen älypuhelimilla lähettämiä seksuaalissävytteisiä ja vihjailevia kuvia, videoita ja

viestejä (esim. Englander & McCoy 2018, 317). Sexting-viestittely voi olla esimerkiksi alastonkuvien tai alusvaatekuvien lähettelyä sekä ehdottelevia viestejä ja emojeita. Nuoret sexting-viestittelevät yleisimmin seurustelukumppaninsa kanssa ja pitävät vapaaehtoista viestittelyä pääsääntöisesti hyväksyttävänä, myönteisenä ja seurustelusuhdetta vahvistavana (Pelastakaa Lapset ry 2018; Delevi & Weisskirch 2013). Kuitenkin on tärkeää erottaa vapaaehtoinen ja myönteisenä koettu sexting-viestittely vastentahtoisesta seksuaalisten viestien vastaanottamisesta (Krieger 2017).

Tässä tutkimuksessa internet nähdään yhtenä nuorten kasvuympäristönä muiden informaaliympäristöjen, kuten kodin, kaveripiirin ja harrastusten rinnalla. Nuorille verkko ei ole pelkästään väline, vaan nimenomaan keskeinen kasvuympäristö, jossa vietetään monipuolisesti aikaa, harrastetaan sekä luodaan ja ylläpidetään sosiaalisia suhteita (Lehtikangas 2014, 25).

Kun nuoria ja internetiä on tutkittu, usein on käytetty riskejä ja mahdollisuuksia tarkastelevaa näkökulmaa (esim. Livingstone ym. 2011; Livingstone & Helsper 2010; Bond 2013). Erityisesti internetin seksuaalisuuteen liittyviin riskeihin kytkeytyvä tutkimus on laajaa (Way & Redden 2017, 124). Muina riskeinä on pidetty esimerkiksi nettikiusaamista, internetriippuvuutta ja altistumista harhaanjohtavalle, rasisiselle tai väkivaltaiselle sisällölle (Hasebrink, Livingstone, Haddon & Ólafsson 2009; Livingstone, Haddon, Görzig & Ólafsson 2011; Way & Redden 2017). Verkon antamina mahdollisuuksina taas on pidetty esimerkiksi sen tuomaa väylää opiskeluun ja oppimiseen (esim. Paus-Hasebrink, Wijnen & Jadin 2010), itseilmaisuun ja sosiaalisuuteen (esim. Keipi 2014), terveeseen seksuaalisuuden ilmaisuun ja itsetutkiskeluun sekä siten identiteetin ja itsetunnon kehittymiseen (esim. Valkenburg & Peter 2011; Gray 2009; Ringrose & Barajas 2011). Riippuu tulkinnasta, nähdäänkö jokin toiminta verkossa nuoren kannalta riskinä vai mahdollisuutena: esimerkiksi uusi nettituttavuus voi samaan aikaan olla mahdollisuus uuteen ystäväyhteyteen ja toisaalta potentiaalinen hyväksikäyttäjä (Livingstone, Mascheroni & Staksrud 2018, 1116).

Tämän tutkimuksen kontekstina on verkko kasvuympäristönä, jossa kiinnitetään huomiota nuorten kohtaamiin jännitteisiin. Nuorten on havaittu kohtaavan verkossa monenlaisia *jännitteitä*, myös seksuaaliseen vihjailuun liittyviä. Jännitteisiin verkossa sisältyy sekä mahdollisuuksien että riskien havaitseminen samaan aikaan – nuorten on todettu suhtautuvat jännitteisiin pikemminkin vivahteikkaasti kuin mustavalkoisesti. (Redden & Way 2017.) Yksi jännitteistä on tasapainoilu sen välillä, osallistuako erilaisiin online-käytäntöihin, kuten sextingiin, vai vastustaako niitä ja muuta ikäväksikin koettua käytöstä verkossa (Redden & Way 2017, 31-33). Jännitteitä liittyy myös verkossa jakamiseen ja siitä pidättäytymiseen: nuoret haluavat säilyttää yksityisyytensä, mutta silti samaan aikaan jakavat monenlaista sisältöä sosiaalisessa mediassa (Agosto & Abbas 2017, 355-356). Verkon riskien ja mahdollisuuksien välillä tasapainoiluun luokin oman jännitteensä juuri se, että verkossa nuoret haluavat sekä näkyä että pysyä turvassa eli pyrkivät samaan aikaan tavoittelemaan kehuja ja tunnustusta, mutta välttämään kritiikkiä ja pilkkaa (Berriman & Thomson 2014, 594-595).

Niin riskeistä seuraavat haitat kuin mahdollisuuksista seuraavat edut vaikuttavat nuorten hyvinvointiin monin tavoin vuorovaikutuksessa nuoren identiteetin ja ympäristön kanssa (Livingstone ym. 2018, 1115-1116). Riskeissä ja mahdollisuuksissa pitäytyvän tarkastelun lisäksi tässä tutkimuksessa pyritään huomioimaan, miten internet on läsnä kaikkialla nuorten elämässä. Verkossa navigointi on heidän elämänsä, ei erillinen osa-alue, johon ”offline-elämä” mukautetaan (Way & Redden 2017, 129). Tutkimuksen ei tulisiakaan enää tarkastella vain nuorten suhdetta internetiin medianana, vaan nuorten suhdetta maailmaan, joka välittyy internetin kautta erilaisin ja muuttuvain tavoin (Livingstone ym. 2018, 1117).

Nuorilla on todettu olevan monenlaisia keinoja hallita verkon riskejä ja haittoja. Tällaisia hallintakeinoja ovat esimerkiksi anonyyminä pysyttely (Keipi 2014), tiettyjen sivustojen välttely, vain tuttujen lisääminen kavereiksi tai seuraajiksi (Dunkels 2008), häiritsevän viestin huomiotta jättäminen tai poistaminen, pyrkimys estää häiritsevä viestijä ja kertoa tapahtumista kaverialle tai jollekin aikuiselle (Staksrud & Livingstone 2009; Priebe, Mitchell & Finkelhor 2013).

Myös aikuislähtöinen turvataitokasvatus on pyrkinyt edistämään nuorten selviytymistä verkon vaaroissa. Turvataitokasvatuksen päämääränä on nuorten kehityksen ja kasvun tukeminen, voimavarojen vahvistaminen ja tiedon lisääminen esimerkiksi seksuaalioikeuksista (Aaltonen 2012, 11-12). Usein turvataitokasvatuksen ydinviesti on seuraava: sano ei, poistu ja kerro luotettavalle aikuiselle (esim. Lajunen, Andell, Jalava, Kemppainen, Pakkanen & Ylenius-Lehtonen 2012). Turvataitokasvatuksen voi katsoa kuuluvan osaksi kokonaisvaltaisempaa seksuaalikasvatusta. Seksuaalikasvatuksen tavoitteena on tukea ja suojella seksuaalista kehitystä laaja-alaisesti ja ikätasoisesti varhaislapsuudesta aikuisuuteen. Sillä tarkoitetaan seksuaalisuuden tiedollisten, tunnepitoisten, sosiaalisten, vuorovaikutteisten ja fyysisten näkökohtien oppimista (WHO 2010, 19).

Turvataitokasvatuksella on yhteisiä rajapintoja mediakasvatuksen kanssa (Aaltonen 2012, 11) ja tämän yhteyden voi katsoa korostuvan ajassa, jossa internet seksuaalisen häirinnän ympäristönä on merkittävä. Verkkoturvataitokasvatuksen päämäärien saavuttamiseen vaikuttaa se, että jotkin aikuisten silmissä vaaralliset asiat kuten pornolle altistuminen tai nettitutun tapaaminen saattavat nuorten mielestä olla pääasiassa harmitonta, "hauskaa" tai "coolia" (Staksrud & Livingstone 2009, 382). Aikuisten ja nuorten näkemykset verkkoympäristön vaarojen ja mahdollisuuksien tasapainosta poikkeavat usein toisistaan, kun aikuiset tulkitsevat vaaroiksi nuorten silmissä harmittomia tai myönteisiä ilmiöitä. Tähän saattavat toisaalta olla yhteydessä myös nuorten mahdollisesti puutteelliset tiedot seksuaalioikeuksista ja esimerkiksi seksuaalisen hyväksikäytön laittomuudesta myös verkossa.

Teoreettisesti tässä tutkimuksessa lähestytään nuorten verkossa kohtaamia jännitteitä ja niihin liittyviä neuvotteluja toimijuuden käsitteen avulla. Toimijuuden käsitteellä viitataan yleensä yksilöiden kykyyn tehdä päätöksiä ja toteuttaa niitä, samalla tasapainotellen erilaisten mahdollisuuksien ja rajoitusten verkostossa (Gordon 2005, 115-118). Koska ihminen ei toimi ja tee valintojaan tyhjiössä, määrittävät usein tiedostamattomat sosiaaliset, kulttuuriset, taloudelliset ja aineelliset edellytykset yksilön valintoja sekä rajoittavat mahdollisuuksia. Toimijuus myös liitetään aina jollakin tavalla valtaan. (Eteläpelto, Heiskanen & Collin 2011, 14.) Voi sanoa, että toimijuus tarkoittaa ihmisen käyttäytymistä ja toimintaa sekä niiden suhdetta yhteiskunnallisiin rakenteisiin (Jyrkämä 2008, 191). Nuorisotutkimuksessa toimijuuden käsitettä on käytetty monin eri tavoin (Coffey & Farrugia 2014, 462-464). Yleisesti nuorten toimijuutta tutkittaessa on huomioitu, miten ikävaiheeseen liitetyt oikeudet ja velvollisuudet rajoittavat nuorten toimijuutta (Juvonen 2015, 43-46).

Tässä tutkimuksessa valitaan tarkemmaksi kehikoksi toimijuuden modaliteettiteoria (Jyrkämä 2008): tutkimuksessa tarkastellaan, miten kyetä-, täytyä-, voida-, tuntea-, haluta- ja osata-ulottuvuudet näkyvät nuorten tarinoissa verkon seksuaalisesta häirinnästä. Näitä ulottuvuuksia tarkastelemalla pyritään tekemään näkyväksi toimijuuden käsitteellistymistä sekä seksuaaliseen häirintään liittyviä selviytymiskeinoja nuorten tarinoissa. Modaliteettimallin lähtökohta on, että mainitut kuusi ulottuvuutta ovat toisistaan erillään mutta toisiinsa kytkeytyneitä – toimijuus rakentuu kuuden ulottuvuuden kokonaisdynamiikasta vuorovaikutuksessa yhteiskunnallisten rakenteiden kanssa (Jyrkämän 2008, 195-196).

Tässä tutkimuksessa ratkaistavaksi tutkimuseettiseksi kysymykseksi muodostui ilmiötä parhaiten kuvaavan kattotermin valinta. Seksuaalinen hyväksikäyttö ja seksuaalinen ahdistelu on määritelty Suomen rikoslaissa (39/1889). Seksuaalinen häirintä on niin ikään selkeästi kokijalleen kielteiseksi mielletty ilmaus. Arkikielessä näitä ilmaisuja käytetään usein rinnakkain, ja käsitteellisesti seksuaaliseen häirintä on täsmennyksellinen (Vilkkä 2011, 35). Vaihtoehtoisina ilmauksina "seksuaalinen vihjailu" tai "seksuaalinen viestintä" ottavat kantaa yhteydenoton sävyyn, mutteivat sijoitu yhtä selvästi kielteisiksi tai myönteisiksi vastaanottajan kannalta. Artikkelissa on pyritty tasapainoiluun sen välillä, ettei sanavalinnoin tule vähätelleksi vahingollisia ja vakavia ilmiöitä tai toisaalta demonisoineeksi ilmiöitä, jotka ovat myönteiseksi koettu osa normaalia nuorten elämää. Pitäen mielessä eri termivaihtoehtojen merkityssisällöt työssä valittiin yhteen kokoavaksi termiksi *seksuaalinen häirintä*. Sitä käytetään löyhästi

tarkoittaen monenlaista häiritsevältä tuntuva seksuaalista viestintää. Lopulliseen termin valintaan vaikutti myös tutkimusaineistosta esiin tullut nuorten suhtautuminen kehyskertomuksessa kuvattuun tilanteeseen.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella seksuaalista häirintää verkossa ja siihen kytkeytyvää toimijuutta nuorten näkökulmasta, koska ilmiön syvällisempi ymmärtäminen on edellytys toimivien selviytymiskeinojen tukemiselle. Tutkimuksen rajaus pitää sisällään kaikenlaisen nuorten verkossa kohtaaman seksuaalisen häirinnän. Kokonaiskuvan lisäksi tarkennetaan nuorten toimijuuden ulottuvuuksiin verkon jännitteisissä tilanteissa.

Tutkimuskysymykset ovat:

- (1) Millaisia tarinoita nuoret tuottavat seksuaalisesta häirinnästä verkossa?
- (2) Miten toimijuus rakentuu nuorten tarinoissa verkon seksuaalisen häirinnän tilanteesta?

Tutkimusaineisto ja -menetelmät

Tutkimusaineisto (n=53) kerättiin joulukuussa 2018 ja tammikuussa 2019 eläytymismenetelmällä isossa yläkoulussa Pirkanmaalla. Vastaajina olivat 13-15 -vuotiaat kahdeksaluokkalaiset nuoret kolmelta eri luokalta. Taustatietoina selvitettiin vastaajien ikää ja sukupuolta avoimilla kysymyksillä. Vastaajajoukosta 49 % (n=26) ilmoitti sukupuolekseen tyttö, 47 % (n=25) poika ja 4 % (n=2) muu.

Eläytymismenetelmälle tyypillisesti vastaajia pyydettiin toinen kahdesta kehyskertomuksesta luettuaan kirjoittamaan tarinalle jatkoa. Aiempien tutkimusten perusteella (esim. Särkelä & Suoranta 2016; Ollila 2008) eläytymismenetelmän on havaittu sopivan myös yläkouluikäisten käsitysten tarkasteluun. Juuri kahdeksaluokkalaiset nuoret ovat mielekäs kohdejoukko verkon seksuaalista häirintää tutkittaessa, sillä sekä seksuaalisen häirinnän kokemukset (Ikonen & Halme 2018) että nuorten keskinäinen sexting-viestittely (Madigan, Ly, Rash, Van Ouytsel & Temple 2018) lisääntyvät huomattavasti tässä ikävaiheessa.

Aineistonkeruuseen oli saatu lupa oppilaiden vanhemmilta sekä koulun rehtorilta. Aineistonkeruu toteutettiin kahdella terveystiedon ja yhdellä maantiedon oppitunnilla. Oppilaille kerrottiin, että tutkimus liittyy nuoriin ja sosiaaliseen mediaan. Heille kerrottiin osallistumisen vapaaehtoisuudesta ja anonymiteetin säilymisestä. Tilanteessa myös tarkennettiin, etteivät esimerkiksi koulun opettajat saa vastauksia luettavakseen eikä vastauksia arvostella. Ohjeistukseen, kirjoittamiseen ja lyhyeen loppukeskusteluun käytettiin aikaa kokonainen 45 minuutin oppitunti, jolla luokan opettaja oli läsnä. Vastausten kirjoittamiseen nuorilta meni aikaa noin viidestä minuutista puoleen tuntiin. Oppilaat kirjoittivat vastauksensa A4-kokoiselle paperille, jonka toisen puolen yläosaan oli tulostettu jompikumpi kehyskertomusversio.

Aineistonkeruu juuri koulussa on tavallista nuoria tutkittaessa sen käytännöllisyyden ja nuorten helpon tavoitettavuuden vuoksi. Tutkimuksen suorituspaikka ei kuitenkaan ole metodologis-eettisesti neutraali tai viaton valinta. Tutkimuspaikan, koulun, valtasuhteet ja rakenteet ovat läsnä tutkimustilanteessakin. (Strandell 2010, 99-100.) On mahdollista, että koulukonteksti ohjasi vastaajien ajatuksia esimerkiksi koulun terveystiedon oppituntien tai turvataitokeskustelujen suuntaiseen vastaamiseen. Nuorten kirjoittamat fiktiiviset kertomukset eivät myöskään välttämättä anna kuvaa siitä, millaisia kokemuksia nuorilla aiheesta tosiasiallisesti on.

Kehyskertomusten muotoilussa käytettiin tietoa siitä, miten aikuisten tekemä nuorten seksuaalinen houkuttelu tavallisesti etenee verkossa: kehuista tutustumiseen ja seksuaalisiin vihjailuihin ja pyyntöihin usein melko lyhyen ajan sisällä (esim. Winters ym. 2017; Kloess ym. 2017). Kehyskertomukset muotoiltiin kuitenkin siten, että niiden perusteella vihjailevasti viestivä nimimerkki voi aivan yhtä hyvin olla nuoren ikätoveri. Kehyskertomuksia varioitiin päähenkilön kokeman tilanteen lopputuloksen mukaan: kaikki päättyy lopulta joko hyvin tai epämiellyttävästi. Tällä varioinnilla tavoiteltiin erilaisten toimijuuden ulottuvuuksien esiin saamista vastauksissa.

Kehyskertomukset olivat:

A. 15-vuotias Puro saa älypuhelimensa ilmoituksen uudesta kommentista. Nimimerkki "Xxx" on jättänyt mukavan kehun Puron postaamaan selfieen. He alkavat jutella yksityisviesteillä. Pian "Xxx" alkaa kysellä Puron henkilökohtaisia asioita vihjailevaan sävyyn. Muutaman päivän viestittelyn jälkeen "Xxx" pyytää Puroilta alusvaatekuvan. Paljon myöhemmin Puro ajatteli, että kaikki päättyi lopulta hyvin. Kirjoita pieni tarina siitä, mitä tapahtui ja miten Puro toimi.

B. 15-vuotias Puro saa älypuhelimensa ilmoituksen uudesta kommentista. Nimimerkki "Xxx" on jättänyt mukavan kehun Puron postaamaan selfieen. He alkavat jutella yksityisviesteillä. Pian "Xxx" alkaa kysellä Puron henkilökohtaisia asioita vihjailevaan sävyyn. Muutaman päivän viestittelyn jälkeen "Xxx" pyytää Puroilta alusvaatekuvan. Paljon myöhemmin Puro ajatteli, että kaikki päättyi lopulta epämiellyttävästi. Kirjoita pieni tarina siitä, mitä tapahtui ja miten Puro toimi.

Kehyskertomukseen valittu nimimerkki "Xxx" ei paljasta viestijän ikää, sukupuolta tai muitakaan ominaisuuksia, sillä nuorten omille merkityksenannoille haluttiin jättää mahdollisimman paljon tilaa. Tämä valinta tehtiin silmällä pitäen sitä, että jo yksinään nimimerkin taustalla oleva henkilö on yksi mahdollisista tarinan jännitteistä. Niin ikään päähenkilö Puron nimi on sukupuolineutraali, jotta eri sukupuolia edustavien vastaajien eläytyminen kertomukseen olisi mahdollisesti helpompaa. Kehyskertomuksessa ei myöskään ole määritelty tarkempaa tapahtumapaikkaa, tiettyä sosiaalisen median alustaa. Myös tällä valinnalla pyrittiin jättämään tilaa nuorten omille tulkinnoille ja kenties ohjaamaan ajatuksia vastaajalle itselle tutuimpiin alustoihin.

Kehyskertomuksen variaatiot jakautuivat vastaajille sattumanvaraisesti ja lopullisessa aineistossa vastauksia ensimmäiseen kehyskertomukseen oli 27 ja toiseen 26. Vastaajien kirjoittamien tarinoiden pituus vaihteli yhdestä virkkeestä kahden sivun mittaan. Kaikkia vastauksia voitiin käyttää analyysivaiheessa.

Kehyskertomukseen vastaaminen saattoi aiheensa vuoksi hämmentää joitain nuoria. Tutkimukseen osallistuminen ei saisi hankaloittaa siihen osallistuvien nuorten elämää (Vehkalahti, Rutanen, Lagström & Pösö 2010, 16). Sen vuoksi oli vastausten keräämisen jälkeen valmisteltu noin kymmenen minuutin mittainen purkukeskustelu. Vastaajilla oli mahdollisuus esittää kysymyksiä ja kommentteja tutkijalle. Tämän jälkeen purkutilanteessa keskusteltiin ja käytiin läpi erilaisia selviytymiskeinoja ja toimintavaihtoehtoja, joita Puro olisi tilanteessa voinut käyttää kokiessaan nimimerkki "Xxx":n viestit epämieluisina.

Nuorten tutkimuksen keskeinen eettinen jännite kiteytyy osallisuus- ja suojelunäkökulmiin: nuoria tulee yhtäältä suojella tutkimukselta sen mahdollisten vahingoittavien haittojen ehkäisemiseksi ja toisaalta nuorten osallistumista tutkimukseen tulee tukea mahdollisimman monipuolisesti (Ellonen & Pösö 2010, 192). Kumpaakin näkökulmaa pyrittiin toteuttamaan tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuutta painottamalla ja nuorisolähtöisellä, toimijuutta tarkastelevalla otteella. Suojelunäkökulma pyrittiin lisäksi ottamaan huomioon aineistonkeruun purkukeskustelun toteutuksessa.

Aineiston analyysi aloitettiin puhtaaksikirjoittamalla vastaukset yhdeksi tiedostoksi. Koko aineisto on yhteensä 3390 sanan mittainen ja keskimääräisessä tarinassa on 64 sanaa. Aineiston analyysissä sovellettiin teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä (Tuomi & Sarajärvi 2018). Aluksi tarkasteltiin seksuaalisen häirinnän kuvailua tarinoissa yleisellä tasolla eli sitä, mitä nuoret ylipäänsä nostivat esiin vastauksissaan. Seuraavaksi tarkasteltiin vastaajien seksuaaliseen häirintään sisällyttämiä eri elementtejä luokitellen ja kvantifioiden. Yleisen tason tarkastelua, luokittelua ja kvantifiointia tehtiin ensin koko aineistoa yhtenäisenä ja sitten kumpaakin kehyskertomusversiota erikseen tarkastellen. Näiden vaiheiden jälkeen luotiin tyyppikuvaukset kehyskertomusversioittain. Tyyppikertomusten avulla on mahdollista tiivistää aineiston ydinsisältö (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Toimijuuden rakentumista aineistossa lähestyttiin etsimällä kuuteen toimijuuden ulottuvuuteen sopivia ilmauksia koko aineistosta. Tässä vaiheessa

käytettiin luokittelun ja kvantifioinnin jälkeen myös laajempien ala- ja yläluokkien koostamista joidenkin ulottuvuuksien kohdalla.

Tulokset

Millaisia tarinoita nuoret tuottavat seksuaalisesta häirinnästä verkossa?

Aineiston tarinoissa Puron kohtaama tilanne eteni eri tavoin. Yhdessäkään yhteydenpitoa nimimerkki Xxx:n kanssa ei kuvattu alusta loppuun myönteisenä, yhteisymmärryksessä tapahtuvana sexting-viestittelyinä. Kohtaaminen kuvattiin aineistossa seksuaaliseksi häirinnäksi, jonka muodot vaihtelivat tarinasta toiseen. Joissakin tarinoissa (9/53) kuvattiin kehyskertomusta laajemmin selvästi nuoren houkutteluun eli groomingiin sopivia strategioita: ulkonäön kehumista, lohdutusta ja kuuntelua, kontaktin syventämistä ja sen jälkeen seksuaalisiin teemoihin siirtymistä (Kloess ym. 2017). Toisaalta useimmissa tarinoissa houkuttelusta ei kirjoitettu kehyskertomuksessa kuvattua laajemmin. Seksuaalisten teemojen esiin ottaminen heti viestittelyn alussa on todettu tyypilliseksi aiemmissa tutkimuksissa grooming-tilanteista (esim. Winters ym. 2017). Joissakin tarinoissa (9/53) kuvattiin niin kutsuttua *sextortion*-ilmiötä eli seksuaalisilla kuvilla kiristämistä, missä ensimmäisen arkaluontoisen kuvan saanut nimimerkki Xxx koettaa kiristämällä ja uhkailemalla saada nuoren lähettämään lisää kuvia (Acar 2016).

Tarinoissa seksuaalisen häirinnän tekijä, nimimerkki Xxx, oli tarinasta riippuen joko Puron ikätoveri tai aikuinen. Valtaosassa tarinoista hänen ikänsä jäi arvoitukseksi. Hänet kuvattiin mieheksi tai hänen sukupuoltaan ei kerrottu. Tutkimusten mukaan valtaosa nuoria verkossa seksuaalisesti häiritsevästä aikuisista onkin miehiä (Babchishin, Hanson & Hermann 2011). Kolmessa tarinassa Xxx:n tarkennettiin olevan pedofiili, vaikka pedofiililla tarkoitetaankin esimurrosikäisistä seksuaalisesti kiinnostunutta henkilöä (esim. Seto 2004). Groomingille tyypillisesti tarinoissa kuvattiin nimimerkin vaikuttaneen aluksi *kivalta tyypiltä, ymmärtäväiseltä, mukavalta ja mystiseltäkin* ennen viestien siirtymistä seksuaalisiin teemoihin. Yhdessäkään tarinassa ei otettu kantaa häiritsijän etniseen taustaan tai kansallisuuteen.

Puro puolestaan kuvattiin joko tyttönä tai hänen sukupuoleensa ei otettu kantaa. Seksuaalinen häirintä verkossa on sukupuolittunut ilmiö ja sen uhreiksi joutuvat tosiasiasakin useammin tytöt kuin pojat (esim. Ikonen & Halme 2018).

Tarinoissa Puro kuvautui sekä toimijana että uhrina. Verkossa seksuaalisen häirinnän uhriksi joutuneiden nuorten on havaittu kärsivän trauma- ja masennusoireista (Say ym. 2015; Mitchell, Finkelhor, Wolak, Ybarra & Turner 2011), hämmennyksestä ja peloista sekä etäännyvän perheestään (Whittle, Hamilton-Giachrisis & Beech 2014). Aineistossa uhriudesta kertoivat Puron kokemat pelon, ahdistuksen ja häpeän tunteet, maineen menetys ja tapahtumien negatiiviset seuraukset.

Tarinoissa alusvaatekuvien lähettämisen tyypillinen seuraus oli kuvien leviäminen netissä. Kuvien leviämiseen liittyi usein kuvissa olevan nuoren maineen turmeltuminen etenkin koulukavereiden silmissä. Tarinoissa kuvattuja muita seurauksia kuvien lähettamisestä oli useita: 1) Xxx alkaa pyytää tai jo saamallaan kuvilla kiristää lisää alusvaate- tai alastonkuvia, 2) kuvia lähettänyt nuori vastaanottaa itse vastineeksi vähäpukaisen tai alastonkuvan sekä 3) Puroa alkaa kaduttaa ja hänelle tulee paha olo. Yhdessä tarinassa kuvien lähettämisen seurauksena Puro ja Xxx päätyivät tapaamaan, jolloin Puro joutui raiskauksen uhriksi.

Aiemmassa tutkimuksessa on havaittu nuorten osoittavan verkon seksuaalisen häirinnän kohteeksi joutuvia ikätovereitaan kohtaan sekä sympatiaa että syyllistämistä (esim. Jorge & Farrugia 2017; Ringrose, Harvey, Gill & Livingstone 2013). Nuoret syyllistävät uhria varsinkin tilanteissa, joissa ikätoverilla katsotaan olleen mahdollisuus toimia toisin (Agosto & Abbas 2017). Tämä koskee eritoten suhtautumista tyttöjen uhriutumiseen (Ringrose ym. 2013). Kyseinen kaksinaismoraali oli havaittavissa myös tämän tutkimuksen muutamissa tarinoissa – Puron kuvattiin lähettävän alusvaatekuvan omaa typeryyttään tai ajattelemattomuuttaan, minkä

seurauksena hän joutui pahoihin vaikeuksiin: *Puro oli tyhmä tyttö ja lähetti Xxx:lle heruja. Xxx laitto herut jakoon Puron naama näkyi kuvissa Puroilta meni maine ja kaverit.*

Kehyskertomuksen variointi eli häirintätilanteen päätyminen hyvin tai epämiellyttävästi näkyi nuorten tarinoissa etenkin siinä, lähettikö Puro lopulta pyydetyn alusvaatekuvan vai ei. Kun tarina päättyi hyvin, vain kuudessa tarinassa päähenkilö lähetti alusvaatekuvan. Epämiellyttävästi päättyneessä vaihtoehdossa Puro lähetti kuvansa 13:ssa tarinassa.

Nuorten kirjoittamista tarinoista konstruointiin kaksi tyyppitarinaa, yksi kummankin kehyskertomuksen vastauksista. Näihin tyyppitarinoin on tiivistetty aineiston tyyppilliset elementit, jotka kummankin kehyskertomuksen vastauksissa olivat pitkälti myös yhteisiä.

A: Puro oli hämmentynyt ja mietti muutaman päivän mitä vastaisi tai vastaisiko ollenkaan. Puro päätti, ettei laita kuvaa, koska ajatteli siitä tulevan ongelmia. Hän tietää, että Xxx voi olla kuka tahansa. Puro esti ja ilmiantoi Xxx:n. Hän varoitti kavereitaan Xxx:stä ja kertoi vanhemmilleen miten toimi ja asia oli ok. Asiasta ilmoitettiin vielä poliisille.

B: Aiemmin mukavanoloinen Xxx pyysi hänestä kuvaa alusvaatteissa. Eihän Xxx alusvaatekuvilla mitään pahaa tekisi, eihän? Puro ujusteli hiukan mutta päätti että ei mitään tapahtuisi jos Xxx laittaisi myös. Xxx alkoi kiristämään Puroa kuvalla ja sanoi: ”Jos et lähetä enempää kuvia jaan kuvasi nettiin”. Paniikissa Puro esti käyttäjän. Pian kuva on koko koulun nähtävillä.

Tarinoista muutama päättyi opetukseen, yleiseen ohjeeseen tai helpottuneeseen toteamukseen, että varomattomamman toiminnan seurauksena Puro olisi saattanut joutua vaikeuksiin. Näissä opetuksissa varoitettiin tuntemattomille viestittelystä ja alusvaatekuvien lähettelystä sekä suositeltiin kertomaan epäilyttävistä tilanteista luotettaville aikuisille; näissä opetuksissa kuului perinteisen turvataitokasvatuksen ääni. *Puro suosittelee kertomaan epäilyttävistä tilanteista aina jollekin luotettavalle aikuiselle, joka voi ottaa ohjat käsiin!*

Miten toimijuus rakentuu nuorten tarinoissa verkon seksuaalisen häirinnän tilanteesta?

Seuraavassa kuvataan toimijuuden rakentumista nuorten tarinoissa verkon seksuaalisen häirinnän tilanteessa. Toimijuuden modaleittiteorian (Jyrämä 2008) kuutta ulottuvuutta käytetään apuna jäsentämään tarinoista löytyviä toimijuuden eri puolia. Taulukossa 1 on kuvattu tämä jäsenitys tiivistetysti.

Taulukko 1. Nuorten toimijuuden ulottuvuudet verkon seksuaalisen häirinnän tilanteessa

OSATA: taidot - Teknologinen strategia - Sosiaalinen strategia - Jämäkkyys strategiana - Luova strategia	TUNTEA: tunteet - Hämmennys ja ahdistus - Pelko, paniikki ja häpeä seurauksista - Kiinnostus häiritsijää kohtaan - Mielihyvä saaduista kehuista	HALUTA: päämäärät - Turvassa pysyminen - Poissa ongelmista pysyminen - Maineen varjeleminen - Kehujen ja ihailun saaminen
VOIDA: vaihtoehdot, mahdollisuudet - Verkkoympäristön mahdollistama harkinta-aika ennen toimintaa - Sovellusten tarjoamat suojautumiskeinot	KYETÄ: psyykkiset ja fyysiset kykenemiset - Pelon ja häpeän voittaminen - Toiminta ahdistuksesta huolimatta	TÄYTYÄ: pakot, rajoitteet - Maineen varjelemisen - Ikä

Osata-ulottuvuus viittaa tietoihin ja taitoihin, joita ihminen on elämänsä aikana hankkinut (Jyrämä 2008, 195). Näitä osaamisia voidaan aineiston perusteella kutsua turvataidoiksi.

Kuudesta ulottuvuudesta osata-ulottuvuus nousi keskeisimmäksi kehyskertomusversiosta riippumatta: aineistossa Purolla kuvattiin olevan monipuolista osaamista itsensä suojaamiseen. Turvataitoja kuvattiin kuitenkin runsaammin kehyskertomusversiossa, jossa kaikki päättyi lopulta hyvin (A). Tarinoissa esiintyvät turvataidot kategorisoitiin teemoittaan neljään luokkaan, jotka on esitetty taulukossa 2.

Taulukko 2. Turvataidot A- ja B-tarinoissa

	A (n=27)	B (n=26)	yht. (n=53)
1. Teknologinen strategia	21	10	31
- Käyttäjän estäminen	13	6	19
- Käyttäjän ilmiantaminen	5	2	7
- Todistusaineiston tallentaminen kuvakaappauksena	1	2	3
- Käyttäjätilin muuttaminen yksityiseksi	2	2	4
2. Sosiaalinen strategia	16	11	26
- Vanhemmille kertominen	8	3	11
- Poliisille tai nettipoliisille ilmoittaminen	6	5	11
- Avun pyytäminen kavereilta	1	1	2
- Koulun henkilökunnalle kertominen	1	1	2
3. Jämäkkyys strategiana	10	7	17
- Kuvien lähettämisestä kieltäytyminen tai pyyntö lopettaa viestittely	10	7	17
4. Luova strategia	4	2	6
- Alusvaatekuvan sijaan jonkin muun kuvan lähettäminen	2	2	4
- Pyytää ensin Xxx:n kuvaa, muttei lähetäkään omaa kuvaa	1	0	1
- Kysymysten kiertely	1	0	1

Aineistossa Puron turvataidot jakautuivat 1) teknologiseen strategiaan eli sovellusten tarjoamiin keinoihin, 2) sosiaaliseen strategiaan eli tuen ja avun pyytämiseen, 3) jäämäkkyteen strategiana eli kieltäytymiseen sekä 4) luovaan strategiaan eli häiritsijän petkuttamiseen. Kaikkiaan aineiston turvataidot olivat monin tavoin samoja kuin tutkimuksen perusteella nuorilla on havaittu olevan (esim. Staksrud & Livingstone 2009, 379; Priebe ym. 2013) ja painottuivat sovellusten tarjoamiin keinoihin kuten häiritsijän estämiseen ja ilmiantamiseen.

Perinteisestä turvataitokasvatuksesta poiketen aineistosta tuli esiin suojautumiskeinona häiritsijän petkuttaminen tai hänen kustannuksellaan pilailu esimerkiksi lähettämällä pyydetyn alusvaatekuvan sijaan kuva omasta keskisormesta tai alusvaatemainoksesta. Tällaisia luovia suojautumiskeinoja, kuten huumorin käyttöä, on kuvattu myös aiemmassa tutkimuksessa (Vitis & Gilmour 2017). Muutoinkin on havaittu, että nuoret ovat oppineet monet nettiturvataidoistaan ilman aikuisia, oman kokemuksen ja kokeilun kautta (Dunkels 2008).

Nuorten tarinoissa apua ja tukea häirintätilanteeseen pyydettiin vanhemmilta (11/53) ja poliisilta (11/53). Vain kahdessa tarinassa käännettiin koulun henkilökunnan puoleen. Yhdessä tarinassa Puro pyysi apua kavereiltaan. Tarinoissa kavereiden kanssa kyllä keskusteltiin asiasta ja

heitä esimerkiksi varoitettiin Xxx-nimimerkistä. Eri tutkimusten mukaan kaikenlainen nuorten kohtaama seksuaalinen häirintä tai hyväksikäyttö ei läheskään aina tule aikuisten tietoon ja useimmiten syynä on se, ettei nuori itse pidä tapahtunutta vakavana (Lahtinen, Laitila, Korkman & Ellonen 2018) – tämä korostuu nimenomaan silloin, kun seksuaalinen häirintä tapahtuu internetin välityksellä eikä kasvokkain (Fagerlund ym. 2014, 186). Muita syitä kertomatta jättämiseen ovat esimerkiksi nuoren kokemus pelko, häpeä tai tunne siitä, ettei kukaan ole kiinnostunut tai, ettei kertomisesta olisi apua (Aaltonen 2006, 374-379; Fagerlund ym. 2014, 187). Nimenomaan internetin kautta seksuaalisen häirinnän ja hyväksikäytön uhriksi joutuneen nuoren häpeän tunteet kytkeytyvät usein siihen, että on itse ollut aktiivinen (Pelastakaa Lapset 2012, 23). Lisäksi nuoren pelko siitä, että vanhemmat alkavat rajoittaa netinkäyttöä, saattaa estää kertomasta häirinnästä (Dunkels, Frånberg & Hällgren 2011).

Useissa tarinoissa esiintyi monia eri turvataitoja: *Puro päätti tehdä ilmiannon kyseisen sovelluksen ylläpitäjille. Hän varoitti kavereitaan Xxx:stä ja Puron lähipiiri & Puro estivät Xxx:n. Hän kertoi vanhemmilleen miten toimi ja asia oli ok, mutta vanhemmat käskivät nyt Puroa tekemään tilistään yksityisen ja estämään tuntemattomien ihmisten pääsyn katsomaan kuvia. Vain harvoissa tarinoissa Purolla ei tilanteessa ollut mitään osaamisia, jolloin seuraukset olivat tuhoisia: Hän pisti, mies halusi lisää, Puro pisti, sitten mies raiskasi Puron.*

Turvataidot eli edellä kuvattu toimijuuden osata-ulottuvuus korostui nuorten tarinoissa. Seuraavassa kuvataan muiden toimijuuden ulottuvuuksien näkymistä aineistossa.

Tuntea-ulottuvuus liittyy ihmisen arvioihin, arvostuksiin ja tunteisiin (Jyrkämä 2008, 195). Tämän modaliteetin kuvaukset aineistossa olivat rikkaita ja painoutuivat negatiivisina koettuihin tunteisiin.

Aineistossa kuvattiin Puron tunteita suhteessa hänen vastaanottamaansa pyyntöön lähettää alusvaatekuva ja tilanteen seurauksiin. Nuorten tarinoissa alusvaatekuvan pyytäminen herätti Purossa lähinnä *hämmennystä, ihmetystä ja ahdistusta*. Puron vastaanottamat keuhut taas *lämmittivät mieltä, tuntuivat hyvälle* ja Puro oli *otettu saamastaan huomiosta*. Voimakkaimpia tunnereaktioita kuvattiin liittyvän valokuvien leviämiseen hallitsemattomasti verkossa sekä muihin tilanteen seurauksiin, kuten kiristykseen ja uhkailuun. Aineistossa kuvattiin, että tällaisissa tilanteissa Puro *panikoi, hätäntyi, järkyttyi, oli kauhuissaan* ja häntä *nolotti, pelotti* ja *karmi* sekä hänellä oli *paha mieli ja huono olo*.

Aineiston tarinoissa kuvatut tunteet mukailevat verkon seksuaalisen häirinnän uhrien tosiasiasakin kokemia (esim. Whittle ym. 2014): keuhuihin liittyvää mielihyvää ja kiinnostusta keuhjaa kohtaan, seksuaalisiin pyyntöihin liittyvää hämmennystä ja ahdistusta sekä seurauksiin liittyvää paniikkia ja pelkoa.

Haluta-ulottuvuus liittyy ihmisen motivaatioon, tahtomiseen, päämääriin ja tavoitteisiin (Jyrkämä 2008, 195). Tarinoissa kuvattiin Puron päämääriä suhteessa omaan turvallisuuteensa, häntä verkossa häiritsevään nimimerkkiin ja suhteessa ikätovereihin.

Valtaosassa tarinoita Puro ei halunnut lähettää kuvaansa tuntemattomalle nimimerkille, mutta syitä ei avattu tarkemmin. Tarinoissa tuli kuitenkin esiin Puron päämääriä kieltäytymiselleen: halu pysyä turvassa ja olla joutumatta ongelmiin. Myös se, että nimimerkki ”Xxx” oli Purolle tuntematon, vaikutti Puron haluun kieltäytyä kuvan lähettämisestä.

Puron tavoite hänen alusvaatekuvaa lähettäessään, jos tavoite kuvattiin, oli hänen halunsa ja toiveensa saada keuhja tai tuntemattoman nimimerkin kuva vastineeksi. *Hän lähetti kuvan Xxx:lle ja odotti vastaukseksi sydämiä tai Xxx:n kuvaa.*

Nuoren maineen suojelu päämääränä näkyi tarinoissa, joissa Puro oli jo lähettänyt ensimmäisen kuvan ja taipui tuntemattoman nimimerkin uhkailuun tai kiristykseen lähettää lisää. Tuntemattoman nimimerkin kiristysstrategia nuoren maineen häpäisemisellä valokuvien, juorujen tai arkaluontoisten tietojen levittämällä verkkoon toimi useassa tarinassa: — *Tämä ei ollut hyvä idea sillä Xxx alkoi kiristää Puroa, että hänen pitäisi antaa lisää kuvia tai hän julkaisisi alusvaatekuvan yhteydessä myös Puron selfien. Puro ei keksinyt muuta kuin lähettää lisää.*

Maineen suojele näyttäytyi tarinoissa jopa pakottavana päämääränä. Poikien maineeseen ei yleensä liitetä moraalisia sivumerkityksiä, kun tytöille seksuaalista mainetta käytetään laajemminkin heidän arvioimiseensa (Aaltonen 2011, 272). Seksuaalisuuteen liittyvän kaksinaismoraalin vuoksi erityisesti tyttöjen maineen on havaittu olevan vakavasti uhattuna, jos seksuaalissävyytteinen viestittely paljastuu muille (Ringrose ym. 2013). Puro oli joissain tarinoissa valmis itseään ahdistaviin, pelottaviin ja vaarallisiksi kokemiinsa ratkaisuihin pyrkiessään säilyttämään maineensa ikätoverien silmissä.

Voidea-ulottuvuus eli tilanteen ja tilanteessa ilmenevien tekijöiden avaamat mahdollisuudet (Jyrkämä 2008, 195) näyttäytyivät tarinoissa pitkälti seksuaalisen häirinnän tapahtumapaikan eli verkkoympäristön tuottamina vaihtoehtoina.

Aineistossa kuvattiin, miten verkko salli aikaa ja tilaa harkinnalle. Ehdottelevan viestin jälkeen Purolla kuvattiin olevan mahdollisuus harkita toimintavaihtoehtoja sekä neuvotella sopivista toimintatavoista kavereidensa tai vanhempiensa kanssa ennen viestiin reagoimista: *Puro ei tiennyt mitä tehdä, joten kysyi sitä kaveriltaan, joka vain kielsi lähettämästä mitään kuvia ja käski Puron mennä puhumaan asiasta vanhemmille.* Toisaalta seksuaalisen häirinnän tapahtuminen juuri verkkoympäristössä antoi mahdollisuuden käyttää aiemmin kuvattuja sosiaalisen median sovellusten tarjoamia keinoja itsensä suojaamiseen. Verkkoympäristö tapahtumapaikkana tarjosi jopa helpon ja nopean oloisen ratkaisun häirinnästä eroon pääsemiseksi: *Estin Xxx:n ja heitin kännykän pois kädestäni.*

Kyettä-ulottuvuudessa on kyse psyykkisistä ja fyysisistä kyvyistä ja kykenemisistä, ”ruumis-mielellisestä” toimintakyvystä (Jyrkämä 2008, 195). Aineistossa fyysistä toimintakykyä ei kuvattu käytännössä lainkaan; mahdollisesti siksi, että seksuaalisen häirinnän tapahtumapaikka oli verkko.

Psyykkisen toimintakyvyn kuvaukset tarinoissa liittyivät uskallukseen ja sen puutteeseen: kun Puro oli jo lähettänyt itsestään kuvan tuntemattomalle nimimerkille hän ei enää uskaltanut tai kehdannut kertoa asiasta vanhemmilleen. Toisaalta Puron psyykkisestä toimintakyvystä kertoi joissain tarinoissa hänen kykynsä pelosta ja häpeästä huolimatta lopulta kertoa tapahtuneesta aikuisille: *Tämän jälkeen Xxx vaati tapaamista. Jos he eivät tapaisi, hän lähettäisi kuvat ystävilleen ja myös muualle nettiin. Puro ei enää kestänyt, joten hän kertoi asiasta koulukuraattorille joka alkoi hoitaa asiaa eteenpäin.* Lisäksi Puron psyykkisestä toimintakyvystä kertoi tarinoissa se, että päähenkilö kykeni ahdistuksestaan tai säikähdyksestään huolimatta käyttämään osaamistaan suojautuakseen häirinnältä.

Täytyä-ulottuvuuden alueelle kuuluvat fyysiset, sosiaaliset, normatiiviset ja moraaliset esteet, pakot ja rajoitukset (Jyrkämä 2008, 195). Aineistossa nuoren ikä kuvautui tällaisena rajoitteena. Puron vanhemmilla kuvattiin olevan sellaista päätösvaltaa ja tietoa, joka nuorelta itseltään vielä puuttui: yhteydenotto poliisiin tapahtui lähes aina vanhemman kautta tai avustuksella, minkä lisäksi vanhemmat antoivat Purolle ohjeita itsensä suojaamiseen sosiaalisessa mediassa. Normatiiviseksi ja moraaliseksi pakoksi voidaan lukea myös se, että maineensa suojelemisen takia Puro antautui tuntemattoman nimimerkin kiristykselle. Kuten edellä on kuvattu, Purolle maineen suojele näyttäytyi useissa tarinoissa pakkona: *Puron oli pakko jatkaa, eikä enää uskaltanut kertoa vanhemmilleen.*

Pohdinta ja johtopäätökset

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin nuorten käsityksiä seksuaalisesta häirinnästä verkossa sen perusteella, miten he kuvaavat tarinoissaan häirintätilannetta ja siihen kytkeytyvää toimijuutta. Työssä verkko mielletään nuorten kasvuympäristönä ja samalla mahdollisena seksuaalisen häirinnän ympäristönä. Tässä kasvuympäristössä kiinnitettiin huomio nuorten kohtaamiin jännitteisiin ja heidän tilanteessa kuvaamiinsa taitoihin, tunteisiin, tavoitteisiin, mahdollisuuksiin, kykenemisiin ja pakkoihin. Tutkimuksen aihepiiri sivuaa kontekstinsa vuoksi mediakasvatuksen kenttää ja on otteeltaan nuorisolähtöinen ja nuorten näkökulmaa tarkasteleva. Nuorten kulttuuriin, elämäntaitoihin ja mediaympäristöissä kasvamiseen liittyvien tutkimusaiheiden onkin

toivottu olevan tulevaisuudessa nuorisolähtöisen mediakasvatuksen tutkimuksen ytimessä (Vilmilä 2015, 31-33).

Nuoret kirjoittivat verkossa tapahtuvasta seksuaalisesta häirinnästä pitkälti samalla tavalla, kuin aiheeseen liittyvissä tutkimuksissa on aiemmin tullut esiin. He kuvasivat häirinnän erilaisia muotoja. Kehyskertomukset saivat heidät kirjoittamaan seksuaalisesta houkuttelusta eli groomingista, seksuaalissävytteisillä kuvilla kiristämisestä eli sextortionista sekä muusta suorasukaisesta ehdottelusta. Sextingistä eli vapaaehtoisesta seksuaalissävytteisestä viestittelystä eivät nuoret tässä tutkimuksessa kirjoittaneet. Tarinoiden perusteella nuoret pitivät häiritsijää miehenä ja häirinnän kohteeksi joutuvaa nuorta tyttönä, mikä vastaa tutkimustietoon pohjautuvaa kuvaa tyyppisimmästä asetelmasta (esim. Babchishin ym. 2011). Nuorten teksteissä verkossa seksuaalisen häirinnän tekijä oli joko ikätoveri tai aikuinen, ja usein häiritsijän ikä ja muut ominaisuudet jäivät arvoitukseksi.

Toimijuuden ulottuvuuksia verkon seksuaalisen häirinnän tilanteessa tarkasteltiin toimijuuden modaliteettimallia (Jyrkämä 2008) käyttäen. Verkkoturvataidot korostuivat nuorten toimijuuden kuvauksissa. Nuorilla näyttää olevan paljon ja monipuolisesti verkossa tapahtuvalla seksuaaliselta häirinnältä suojautumiseen tarvittavia turvataitoja ja -tietoja, mikä on tullut esiin myös aiemmassa tutkimuksessa (esim. Priebe ym. 2013; Staksrud & Livingstone 2009). Tämän tutkimuksen perusteella nuoret myös tunnistavat seksuaaliseen häirintään verkossa liittyviä uhkia hyvin.

Turvataidot jaettiin teknologisten, sosiaalisten, luovien ja jämäkkyteen perustuviin strategioihin. Tässä tutkimuksessa nuorten esiintuomat suojautumiskeinot mukailivat pitkälti turvataitokasvatuksen ohjeistuksia ”sano ei, poistu, kerro luotettavalle aikuiselle” (esim. Lajunen ym. 2012), ja erityisen runsaasti kuvattiin juuri verkkoympäristöön soveltuvia teknologisia strategioita. Lisäksi nuoret kuvasivat uusia, luovia suojautumiskeinoja kuten häiritsijän petkuttamista.

Turvataitojen lisäksi muunlainen toimijuus tuli tutkimuksessa selvästi esiin. Tunteiden kuvaukset vaihtelivat hämmennyksestä, ahdistuksesta, pelosta ja häpeästä kiinnostukseen ja mielihyvään. Päämäärien kuvaukset rajoittuivat pitkälti nuoren haluun pysyä turvassa ja lähes pakottavana tarpeena varjella mainettaan ikätovereiden silmissä. Teksteissään nuoret kuvasivat päähenkilön olevan valmis jopa riskialttiiksi arvelemiinsa tekoihin, jotta hänen maineensa säilyisi. Tämän lisäksi toisena rajoittavana tekijänä tuli esiin nuoren ikävaihe, mikä on aiemminkin havaittu nuorten toimijuutta mahdollisesti rajoittavana tekijänä (Juvonen 2015, 43-46). Teksteissä verkkoympäristön kuvattiin laajentavan nuoren toimijuuden mahdollisuuksia siten, että verkko salli mahdollisuuden harkintaan ja avun pyytämiseen ennen toimintaa sekä verkkosovellusten tarjoamiin suojautumiskeinoin turvautumiseen.

Toimijuus rakentuu erillisten toimijuuden modaliteettien yhteen kietoutumisesta (Jyrkämä 2008). Tämä näkyi kuvauksina siitä, miten erilaiset tunteet ja päämäärät kytkeytyivät turvataitojen käyttöön sekä kykyyn suojata itseään. Lisäksi verkkoympäristön tarjoamat vaihtoehdot mahdollistivat laajemman turvataitovalikoiman, kun taas ikä ja sen myötä tietämyksen puute jossain määrin rajoitti osaamisten laajuutta. Koska kokemusten tulkinnat kytkeytyvät toimijuuteen monin tavoin (Aaltonen 2006, 47) ja toimijuuden kokemuksellisuuden, merkityksellisyyden ja tulkinnallisuuden huomioimista on korostettu (Jyrkämä 2008, 196), istui toimijuusteorian käyttö tarkastelukehiksenä tähän tutkimukseen luontevasti.

Toimijuus ja uhrius kietoutuivat yhteen nuorten tarinoissa verkon seksuaalisesta häirinnästä. Nuoret kuvasivat, miten seksuaalisen häirinnän tilanteessa on mahdollista olla yhtä aikaa uhri ja toimija. Verkossa seksuaalista häirintää kohtaava nuori saattaa samaan aikaan olla neuvokas ja käyttää luoviakin suojautumisstrategioita ja kokea tilanteessa ahdistusta, pelkoa ja häpeää.

Toimijuuden ja uhriuden yhteen kietoutumisen voi ajatella kytkeytyvän nuorten verkossa kohtaamiin jännitteisiin. Jännitteisiin liittyy mahdollisuuksien ja riskien huomioiminen samaan aikaan ja tasapainoilu niiden välillä (Redden & Way 2017), jollaista nuoret myös tässä

tutkimuksessa kuvasivat. Aiempien havaintojen (esim. Agosto & Abbas 2017; Berriman & Thomson 2014) tapaan myös tässä tutkimuksessa nuorten teksteissä tasapainoiltiin seksuaaliseen vihjailuun liittyvien jännitteiden kanssa. Eritoten tunteiden ja päämäärien kuvaukset toivat näkyväksi verkkotilanteen jännitteet. Nuorten kuvauksissa enemmistössä olivat hämmennyksen ja ahdistuksen tunteet sekä turvassa pysymisen päämäärä, vaikka samaan aikaan kuvattiin kiinnostusta ja mielihyvää saaduista kehuista ja päämääränä ihailun saamista.

Pääasiassa niin julkinen keskustelu kuin tutkimuskin on keskittynyt verkon ja sosiaalisen median vaaroihin (Way & Redden 2017, 123-124), vaikka esiin on tuotu hyviäkin puolia kuten sitä, että verkko nuorten kasvuympäristönä voi positiivisella tavalla myös tukea nuoren identiteetin ja seksuaalisuuden kehitystä (esim. Valkenburg & Peter 2011). On kuitenkin virheellinen dikotomia nähdä verkkoympäristö joko vapauttavana tai rajoittavana tai nähdä nuorten virtuaalikokemukset yksinomaan joko voimauttavina tai haavoittuvaisina (Milford 2015, 61-62). 2010-luvun nuorille internet on ollut läsnä koko elämän ajan, joten siksi ei liene yllättävää, että tässä tutkimuksessa teknologinen strategia nousi tarinoissa luontevimmaksi suojautumiskeinoksi häirinnältä. Verkossa kohdatulta seksuaaliselta häirinnältä suojauduttiin ennen kaikkea verkon mahdollistamilla keinoilla.

Nuorten kuvaukset pahimmista mahdollisista seksuaalisen häirinnän seurauksista vahvisti ajatusta verkosta yhtenä nuorten keskeisistä informaaleista kasvuympäristöistä. Alusvaatekuvien leviämistä netissä hallitsemattomasti kuvattiin pahimmaksi kuviteltavissa olevaksi seuraukseksi. Seurausten ei nuorten näkökulmasta siis tarvitse siirtyä selkeästi ”offline-maailmaan” tai saada fyysisiä muotoja ollakseen tuhoisia. Toisaalta verkko kasvuympäristönä on dynaaminen ja muiden informaalien ja formaalien kasvuympäristöjen kanssa monin tavoin päällekkäinen. Kaveripiiri, perhe, harrastukset ja koulu eivät ole verkkoympäristöstä ja siellä tapahtuvista häirintäkokemuksista irrallisia, ja tämä näkyi nuorten tarinoissa.

Seksuaalinen häirintä verkossa on nuorille, jos ei arkipäivää, kuitenkin tuttua. Aikuisten, opettajien ja muiden nuorten kasvattajien tulee opastaa nuoria navigoimaan sellaisissakin ympäristöissä ja sosiaalisissa rakenteissa, jotka ovat aikuisille usein vieraita (boyd 2008, 137-138). Tiukka netinkäytön kontrollointi ja valvonta vaikuttavat tutkimusten perusteella olevan toimimattomia keinoja nuorten suojaamiseen seksuaaliselta häirinnältä verkossa (boyd 2008). Siksi perustiedot seksuaalisesta häirinnästä verkossa ja esimerkiksi nuorten keskinäisestä sexting-viestittelystä kuuluvat jokaisen kasvattajan työkalupakkiin.

Vaikka nuorten verkkoturvataitojen vahvistaminen on tärkeä osa seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisyä, ei suojautumisstrategioita pidä mieltää autuaaksitekevänä keinona ongelman hävittämiseen. Suojautumisstrategiat eivät ole reseptejä, joilla häirintä voidaan hoitaa pois päiväjärjestyksestä (Aaltonen 2006, 49-50). Keskittymällä yksinomaan selviytymiskeinoihin vastuutetaan häirinnän kohteeksi joutuvia nuoria ja samalla hyväksytään verkon seksuaalinen häirintä vääjäämättömänä ilmiönä. Tällainen diskurssi saattaa syyllistää nuoria siitä, että he vetävät riskejä puoleensa. Samalla häirintää kohtaavat nuoret nähdään muita paheksuttavampina riippuen siitä, miten hyvin he suojautuvat vaaroja vastaan (Milford 2015, 63). Jämäkkyuden ja taitojen korostaminen voi kääntyä itseään vastaan, jos niistä tulee vaatimuksia, jotka kaikkien seksuaalisen häirinnän uhrien on täytettävä (Aaltonen 2006, 50).

Saattaa hyvinkin olla, ettei keskittyminen pelkästään turvataitojen vahvistamiseen tietoa jakamalla ja vaaroista valistamalla ole tehokkain keino pitää nuoret suojassa seksuaaliselta häirinnältä verkossa. Nuoret ovat kehityksellisesti kokeilunhaluisia, uteliaita, uusista asioista kiinnostuneita ja siksi laajasta tietämyksestään huolimatta päätöksenteossaan usein harkitsemattomia (esim. Reyna & Farley 2006). Myös seksuaalisuuteen liittyvät kokeilut ovat tyyppisiä nuoruusiässä, eikä niiden toteuttaminen verkossakaan esimerkiksi sexting-viestittelyin ole tavatonta (Englander & McCoy 2018). Siksi yksinomaan monipuolinen tietämys suojautumiskeinoista, joka nuorilla vaikuttaa jo olevan, ei välttämättä tositilanteessa riitä.

Kaikenlaiselta nuorten seksuaaliselta kaltoinkohtelulta suojaavat ennen kaikkea turvallinen ja vakaa vanhemmuus (Scoglio, Kraus, Saczynski, Jooma & Molnar 2019) sekä esimerkiksi nuoren

ystävyyssuhteet (Finkelhor, Ormrod & Turner 2007). Laiminlyödyt tai vaille riittävää huolenpitoa jääneet nuoret ovat alttiimpia vaaroille myös verkossa kuin vakaammassa ympäristössä kasvaneet nuoret (esim. Dunkels ym. 2011, 11). Siksi yksin turvataitoihin tai suojautumisstrategioihin keskittyminen ei riitä. Nuorten seksuaaliseen häirintään liittyvän yhteiskunnallisen keskustelun odottaisi kääntyvän kohti pohdintaa laaja-alaisemmasta ennaltaehkäisystä. Seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisyssä tarvitaan kokonaisvaltaista ja ikätasoon sopivaa seksuaalikasvatusta, joka ottaa huomioon verkon yhtenä nuorten kasvuympäristöistä.

LUOMOS

Lähteet

- Aaltonen, J. 2012. Turvataitoja nuorille- Opas sukupuolisen häirinnän ja seksuaalisen väkivallan ehkäisyyn. Opas 21, THL. Tampere.
- Aaltonen, S. 2006. Tytöt, pojat ja sukupuolinen häirintä. Helsinki: Yliopistopaino
- Aaltonen, S. 2011. Tytöt ja maine. Teoksessa K. Ojanen & H. Mulari & S. Aaltonen (toim.) Entäs tytöt - johdatus tyttötutkimukseen. Tampere: Vastapaino, 269-304.
- Agosto, D. & Abbas, J. 2017. "Don't be dumb—that's the rule I try to live by": A closer look at older teens' online privacy and safety attitudes. *New Media & Society*, 19(3), 347-365. doi:10.1177/1461444815606121
- Babchishin, K., Karl Hanson, R., & Hermann, C. 2011. The characteristics of online sex offenders: A meta-analysis. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, 23(1), 92-123. doi:10.1177/1079063210370708
- Berriman, L., & Thomson, R. 2015. Spectacles of intimacy? mapping the moral landscape of teenage social media. *Journal of Youth Studies*, 18(5), 583-597. doi:10.1080/13676261.2014.992323
- Bond, E. 2013. Mobile phones, risk and responsibility: Understanding children's perceptions. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 7(1) doi:10.5817/CP2013-1-3
- boyd, d. 2008. *Why Youth (heart) Social Network Sites: The Role of Networked Publics in Teenage Social Life*. Teoksessa D. Buckingham (toim.) *Youth, Identity, and Digital Media*. Cambridge, MA: MIT Press.
- boyd, d. 2014. *It's complicated: The social lives of networked teens*. New Haven: Yale University Press.
- Coffey, J., & Farrugia, D. 2014. Unpacking the black box: The problem of agency in the sociology of youth. *Journal of Youth Studies*, 17(4), 461-474. doi:10.1080/13676261.2013.830707
- Delevi, R. & Weisskirch, R. S. 2013. Personality factors as predictors of sexting. *Computers in Human Behavior*, 29(6), 2589-2594. doi: 10.1016/j.chb.2013.06.003
- Dunkels, E. 2008. Children's strategies on the internet. *Critical Studies in Education*, 49(2), 171-184. doi:10.1080/17508480802123914
- Dunkels, E., Frånberg, G. & Hällgren, C. 2011. Young people and online risk. Teoksessa E. Dunkels, G. Frånberg & C. Hällgren (toim.) *Youth culture and net culture: Online social practices*. Hershey, PA: Information Science Reference, 1-16.
- Ellonen, N. & Pösö, T. 2010. Lapset arvioimassa tutkimuksen etiikkaa – esimerkkinä uhritutkimus. Teoksessa H. Lagström, T. Pösö, N. Rutanen & K. Vehkalahti (toim.) *Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 101, 192-212.
- Englander, E., & McCoy, M. 2018. Sexting—Prevalence, age, sex, and outcomes. *JAMA Pediatrics*, 172(4), 317-318. doi:10.1001/jamapediatrics.2017.5682
- Eteläpelto, A., Heiskanen, T. & Collin, K. 2011. Vallan ja toimijuuden monisäikeisyys. Teoksessa A. Eteläpelto, T. Heiskanen & K. Collin (toim.) *Valta ja toimijuus aikuiskasvatuksessa*. Kansanvalistusseura: Aikuiskasvatuksen tutkimusseura, 9-30.
- Fagerlund, M., Peltola, M., Kääriäinen, J., Ellonen, N. & Sariola, H. 2014. Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013. Lapsiuhritutkimuksen tuloksia. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 110.
- Finkelhor, D., Ormrod, R. K. & Turner, H. A. 2007. Re-victimization patterns in a national longitudinal sample of children and youth. *Child Abuse & Neglect*, 31(5), 479-502. doi: 10.1016/j.chiabu.2006.03.012
- Hasebrink, U., Livingstone, S., Haddon, L. and Ólafsson, K. 2009. *Comparing children's online opportunities and risks across Europe: Cross-national comparisons for EU Kids Online*. LSE, London: EU Kids Online. 2nd edition. ISBN 978-0-85328-406-2
- Ikonen, R. & Halme, N. 2018. Lasten ja nuorten kokema seksuaalinen häirintä ja väkivalta. Kouluterveyskyselyn tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti 6, 3/2018. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.
- Jorge, A., & Farrugia, L. 2017. Are victims to blame? youth, gender and moral discourse on online risk. *Catalan Journal of Communication & Cultural Studies*, 9(2), 285-301. doi:10.1386/cjcs.9.2.285_1
- Juvonen, T. 2015. Sosiaalisesti kontrolloitu, hauraasti autonominen: Nuorten toimijuuden rakentuminen etsivässä työssä. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisu 116.

- Jyrkämä, J. 2008. Toimijuus, ikääntyminen ja arkielämä – hahmottelua teoreettis-metodologiseksi viitekehikseksi. *Gerontologia*, 4/2008, 190–203.
- Keipi, T. & Oksanen, A. 2014. Self-exploration, anonymity and risks in the online setting: Analysis of narratives by 14-18-year olds. *Journal of Youth Studies*, 17(8), 1097-1113. doi:10.1080/13676261.2014.881988
- Kloess, J., Hamilton-Giachritsis, C. & Beech, A. 2017. Offence Processes of Online Sexual Grooming and Abuse of Children Via Internet Communication Platforms. *Sexual Abuse*, 1-24.
- Krieger, M. A. 2017. Unpacking "sexting": A systematic review of nonconsensual sexting in legal, educational, and psychological literatures. *Trauma, Violence & Abuse*, 18(5), 593. doi:10.1177/1524838016659486
- Käypä hoito -suositus. 2013. Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön epäilyn tutkiminen. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin ja Suomen Lastenpsykiatriyhdistyksen asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim, 2013 (viitattu 3.11.2018). Saatavilla internetissä: www.kaypahoito.fi
- Lahtinen, H., Laitila, A., Korkman, J., & Ellonen, N. 2018. Children's disclosures of sexual abuse in a population-based sample. *Child Abuse & Neglect*, 76, 84-94. doi:10.1016/j.chiabu.2017.10.011
- Lajunen, K., Andell, M., Jalava, L., Kemppainen, K., Pakkanen, M. & Ylenius-Lehtonen, M. (toim.) 2012. Turvataitoja lapsille. Turvataitokasvatuksen oppimateriaali. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.
- Lehtikangas, A. 2014. Identiteetti, vuorovaikutus ja toimijuus verkossa - Kartoitus nuorten verkkokulttuuria käsittelevästä kotimaisesta tutkimuksesta. Verke. Opetus- ja kulttuuriministeriö. <https://www.verke.org/wp-content/uploads/2016/01/Lehtikangas-Identiteetti-vuorovaikutus-ja-toimijuus-verkossa.pdf> (Luettu 6.4.2019.)
- Leonard, M. M. 2010. "I did what I was directed to do but he didn't touch me": The impact of being a victim of internet offending. *Journal of Sexual Aggression*, 16(2), 249-256. doi:10.1080/13552601003690526
- Livingstone, S., Haddon, L., Görzig, A. & Ólafsson, K. 2011. EU kids online: final report. EU Kids Online, London School of Economics & Political Science, London, UK.
- Livingstone, S., & Helsper, E. 2010. Balancing opportunities and risks in teenagers' use of the internet: The role of online skills and internet self-efficacy. *New Media & Society*, 12(2), 309-329. doi:10.1177/146144480934269
- Livingstone, S., Mascheroni, G., & Staksrud, E. 2018. European research on children's internet use: Assessing the past and anticipating the future. *New Media & Society*, 20(3), 1103-1122. doi:10.1177/1461444816685930
- Milford, T. 2015. Revisiting cyberfeminism: Theory as a tool for understanding young women's experiences. Teoksessa J. Bailey & V. Steeves (toim.) *eGirls, eCitizens*. Ottawa: University of Ottawa Press, 55–82.
- Mitchell, K. J., Finkelhor, D., Wolak, J., Ybarra, M. L. & Turner, H. (2011) Youth internet victimization in a broader victimization context. *Journal of Adolescent Health*, 48(2), 128-134. doi:10.1016/j.jadohealth.2010.06.009
- Ojala, T. 2012. Lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Ollila, A. 2008. Kerrottu tulevaisuus. Alueet ja nuoret, menestys ja marginaalit. Rovaniemi: Lapin yliopisto. Acta Universitatis Lapponiensis 141. Väitöskirja: Lapin yliopisto.
- Paus-Hasebrink, C. Wijnen, T. Jadin. 2010. Opportunities of Web 2.0: Potentials of Learning. *International Journal of Media and Cultural Politics* 6 (1), 45-62
- Pelastakaa Lapset. 2011a. Lasten kokemaa seksuaalinen häirintä ja hyväksikäyttö internetissä. Pelastakaa Lapset ry:n selvitys. <http://s3-eu-west-1.amazonaws.com/pelastakaalapset/main/2016/02/01123848/Lasten-kokema-seksuaalinen-hairinta20111.pdf> (Luettu 6.4.2019.)
- Pelastakaa Lapset. 2011b. Tutut tuntemattomat. Raportti lasten ja nuorten nettituttavuuksista sosiaalisessa mediassa. http://s3-eu-west-1.amazonaws.com/frantic/pelastakaalapset/2016/02/01155429/Tutut-tuntemattomat-raportti_web.pdf (Luettu 6.4.2019.)

- Pelastakaa Lapset. 2012. Grooming internetissä ja lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Pelastakaa Lapset ry:n selvitys. http://s3-eu-west-1.amazonaws.com/frantic/pelastakaalapset/2016/02/01155212/Grooming-raportti_final.pdf (Luettu 6.4.2019.)
- Pelastakaa Lapset. 2018. Lasten ja nuorten kokemaa seksuaalinen häirintä ja siihen liittyvä kiusaaminen digitaalisessa mediassa. Pelastakaa Lapset ry:n selvitys. https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/pelastakaalapset/main/2018/08/31131602/Sexting_raportti_web-002.pdf (Luettu 6.4.2019.)
- Priebe, G., Mitchell, K. J. & Finkelhor, D. 2013. To tell or not to tell? Youth's responses to unwanted internet experiences. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 7(1), 6.
- Redden, S. M., & Way, A. K. 2017. 'Adults don't understand': Exploring how teens use dialectical frameworks to navigate webs of tensions in online life. *Journal of Applied Communication Research*, 45(1), 21. doi:10.1080/00909882.2016.1248465
- Reyna, V. F., & Farley, F. 2006. Risk and rationality in adolescent decision making: Implications for theory, practice, and public policy. *Psychological Science in the Public Interest*, 7(1), 1-44. doi:10.1111/j.1529-1006.2006.00026.x
- Ringrose, J. 2011. Are You Sexy, Flirty, Or A Slut? Exploring 'Sexualization' and How Teen Girls Perform/Negotiate Digital Sexual Identity on Social Networking Sites. Teoksessa R. Gill & C. Scharff (toim.) *New Femininities Postfeminism, Neoliberalism and Subjectivity*. Palgrave Macmillan, 99-116.
- Ringrose, J. & Barajas, K. 2011. Gendered risks and opportunities? exploring teen girls' digitized sexual identities in postfeminist media contexts. *International Journal of Media & Cultural Politics*, 7(2), 121-138. doi:10.1386/macp.7.2.121_1
- Ringrose, J., Harvey, L., Gill, R., & Livingstone, S. 2013. Teen girls, sexual double standards and 'sexting': Gendered value in digital image exchange. *Feminist Theory*, 14(3), 305-323. doi:10.1177/1464700113499853
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus>. Luettu 23.3.2019.
- Say, G. N., Babadağı, Z., Karabekiroğlu, K., Yüce, M., & Akbaş, S. 2015. Abuse characteristics and psychiatric consequences associated with online sexual abuse. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 18(6), 333-336. doi:10.1089/cyber.2014.0494
- Scoglio, A. A. J., Kraus, S. W., Saczynski, J., Jooma, S., & Molnar, B. E. 2019. Systematic review of risk and protective factors for revictimization after child sexual abuse. *Trauma, Violence, & Abuse*, 152483801882327. doi:10.1177/1524838018823274
- Seto, M. C. 2004. Pedophilia and sexual offenses against children. *Annual Review of Sex Research*, 15, 321.
- Staksrud, E., & Livingstone, S. 2009. Children and online risk: Powerless victims or resourceful participants? *Information, Communication & Society*, 12(3), 364-387. doi:10.1080/13691180802635455
- Strandell, H. 2010. Etnografinen kenttätyö: Lasten kohtaamisen eettisiä ulottuvuuksia. Teoksessa H. Lagström, T. Pösö, N. Rutanen & K. Vehkalahti (toim.) *Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 101, 92-112.
- Särkelä, E. & Suoranta, J. 2016. Nuorten tulevaisuuskertomukset ja refleksiivinen oppiminen. *Nuorisotutkimus* 34:3.
- Valkenburg, P. & Peter, J. 2011. Online communication among adolescents: An integrated model of its attraction, opportunities, and risks. *Journal of Adolescent Health*, 48(2), 121-127. doi:10.1016/j.jadohealth.2010.08.020
- Vilka, H. 2011. *Seksuaalinen häirintä*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Vilmilä, F. 2015. Media + lapsi + kasvatusta. Mediakasvatuksen tutkimuksellinen kehittäminen. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 157, Verkojulkaisu 80.
- Vitis, L. & Gilmour, F. 2017. Dick pics on blast: A woman's resistance to online sexual harassment using humour, art and instagram. *Crime, Media, Culture: An International Journal*, 13(3), 335-355. doi:10.1177/1741659016652445
- Way, A. K., & Malvini Redden, S. 2017. The study of youth online: A critical review and agenda. *Review of Communication*, 17(2), 119-136. doi:10.1080/15358593.2017.1293838

- Whittle, H., Hamilton-Giachritsis, C., & Beech, A. 2014. "Under his spell": Victims' perspectives of being groomed online. *Social Sciences*, 3(3), 404-426. doi:10.3390/socsci3030404
- WHO. 2010. Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa. Suuntaviivat poliittisille päättäjille, opetus- ja terveydenhoitoalan viranomaisille ja asiantuntijoille. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Winters, G., Kaylor, L., & Jeglic, E. 2017. Sexual offenders contacting children online: An examination of transcripts of sexual grooming. *Journal of Sexual Aggression*, 23(1), 62-76. doi:10.1080/13552600.2016.1271146

LUMMO